

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ethicæ Doctrinæ Elementa, Et Enarratio Libri quinti
Ethicorum**

Melanchthon, Philipp

Witebergæ, 1583

VD16 ZV 20638

Quid est finis hominis?

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56560](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56560)

aut aliunde? Ludit ille quidem suo more, sed recte instituti in Philosophia, sciunt eam doctrinam veram esse, (vbiq; traditur) qua demonstratores tradit, & ordine in earum inuestigatione procedit, & causas certitudinis quarit, conferens doctrinam ad κριτήρια. Amplectamur autem veram, & Deo gratias agamus, pro ea luce, & falsa constanter rejiciamus, & refutemus.

I Caput Quis est finis hominis?

in eo dicitur haberi

Sicut iter ingressurus, initio de certa meta cogitat, ut ad eam media itinera dirigat: ita in omnibus actionibus primum intuentus est finis.

Igitur & in Philosophia morali, prima de fine quaestio est, Quae res sit, quam homo secundum rectam rationem praecipue appetat, & qua praecipue obtinenda sit, & ad quam referenda sint omnes actiones hominis, ne ab eo fine aberretur. At doctrina Ecclesiae illustrem habet explanationem, quia deducit nos ad agnitionem Conditoris, cui praecipuus honos debetur, & in quo acquiescit natura.

*I. Dico finis
est communis
omni, p. p. ab
ita p. p. h.
d. Et ultimam
hu. ad q. v. p. i.
u. q. d. i. t.
ne ac delibera.
ser. sua. refert.
em. in. quod. unico
e. q. d. e. t. l. a. t. a. b.*

Est ergo finis iuxta legem Dei propriissime loquendo, Deus ipse, communicans nobis suam bonitatem, cum eum verè agnoscimus & celebramus. Idem dicunt, qui simpliciter sic respondent:

Theologia dividit in legalem et Evangelium **Finem**

*Finem
Dei
sunt
reji
nub
sunt
his
rept
prae
st
qui
imag
cond
do in
les
ra h
Dei
eo co
per
Dei
sed
con
do a
ate
mij*

Finem esse veram agnitionem & celebrationem Dei, Nam hi modi loquendi, dextrè intelligendi sunt. Sic de fine docet Filius Dei: Luceat lux vestra, vt glorificetur pater cœlestis. Et 1. Cor. 10. scriptum est: Omnia ad gloriam Dei facite. Item in Psal. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Et primum præceptum docet hunc esse finem hominis, cum initio præcipit de agnitione & obedientia Deo debita.

causis & in no
ant Intera au
Corrupta.

Mat. 5.

Psal. 114.

Sumitur autem hic ipse finis ex consilio Dei, qui condidit hominem: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Ideo Deus condidit creaturam rationalem, vt ipsius similitudo in ea luceat, vt agnoscatur Deus, & sint similes virtutes. Cum ad hunc finem condita sit natura hominum, necesse est homines appetere veram Dei agnitionem & dilectionem, & acquiescere in eo communicante nobis suam bonitatem. Hæc sunt perspicua rectè institutis, & congruunt cum lege Dei.

Si dicitur in tota rati
universitate ante h
conditæ sunt facta
Gen. 2
hocm: Atq; hō ut
mo creati p aliud
sed venim illud
et hoc
Præbato postero
dis res in mundo
aut creator aut
creatura
sua hō non e condi
p creaturas
p. Fran.

Euangelium deducit nos ad eundem finem, sed adiungit ductorem filium, quæ doctrina supra conspectum rationis humanae posita est, & hoc modo de fine concionatur dictum illud: Hæc est vita aeterna, vt agnoscant te Deum verum, & quem missi, Iesum esse Christum.

Finis huius
Euangeliy.

loh. 17.

Hæc de fine, de quo doctrina Ecclesie concionatur.

cionatur, primum hic dicenda sunt, ut discrimina doctrinarum considerentur. Nunc Philosophia recitemus.

3. argum a nobis.

Vera lux rationis in homine insita natura congruit cum lege Dei, sed nunc in hac caligine obscurior est Dei noticia, & multis dubitationibus turbatur. Ideo Philosophi, etsi interdum iubent referre actiones ad Deum, tamen plerumq; nominant tantum virtutem, & dicunt, virtutem finem esse.

Probatio Virtute et finis huius homo ultimus oratio et virtutem et gratiam.

Stoici etsi alia multa absurda tradunt, tamen hoc recte dixerunt: Omnia nasci hominum causa, homines vero Dei causa. et de natura horum.

11. hinc argum. Dolores conscientie et testantur Deum et virtutem finem huius.

Testatur & conscientia, Deum finem esse. Idem enim in scelerate factis dolent homines, quia naturali luce cernunt, & metuunt iram Dei, & e contra in recte factis, mentes tranquille sunt, quia ut dicant, talia facta Deo iudici & spectatori probari. Est igitur & secundum veram Philosophiam finis precipuus hominis, aliqua agnitio Dei, seu Deus. Sed Philosophi sic loquuntur, ut dicitur. Aduerunt virtutem finem esse, & cum nos sic loquamur, intelligamus in ipsa appellatione, & hanc summam virtutem, ut Deus agnoscat, & omnes honeste actiones ad Deum referantur.

Cum autem iam duas contrarias opiniones, alteram Aristotelis, alteram Epicuri, recitauerimus, loquemur vsitato more. Questio haec sit: An virtus

virtus sit finis hominis, an verò voluptas. Aristoteles inquit: ~~Actionem virtutis finem hominis~~ esse. Nos cum dicimus, Virtutem finem esse, non intelligamus ociosum habitum, Sed Aristotelis sententiam retineamus, etiamsi brevitatis causa, tantum virtutem nominamus, ut & Cicero loquitur, Remoucantur ergò λογισμαί, et planè statuamus falsam esse sententiam Epicuri, qui conuadit voluptatem finem esse. Rectius autem in Philosophia dici. Virtutem esse finem hominis, id est, rectè faciendum esse, etiamsi dolores & detrimenta sequantur. Confirmat Aristoteles hanc sententiam illustri demonstratione, nata in *Physicis* hoc modo:

11. Aristoteles.

propria nã actio e
eius finis
virtus propria homin
eius finis hanc

Certissimum est, in qualibet natura finem esse propriissimam eius naturæ actionem. Ideo enim est propria, quia ad hanc actionem naturæ præcipuè condita est.

Actio virtutis est propriissima homini.

Igitur actio virtutis est finis.

Hæc demonstratio vera est, etsi Epicurei multa plausible argumenta opponunt, quorum exploratio multum lucis affert huic disputationi.

Illud autem præfari necesse est, fontem huius controversiæ esse, dissidium legum naturæ in mente et appetitionum in corde, quod vnde ortum sit, docet Ecclesia. Et ad perspicuam dijudicationem huius controversiæ, utilis est collatio doctrinæ

quæ

quæ in Ecclesia traditur de causis miseriarum ho-
 manarum, & dissidij legum, & appetitionum in
 homine, quæ est malum originis, ut vocatur. Homo
 conditus est, ut Legi obtemperet, & hæc obedien-
 tia ardens & dulcis in cordibus hominum fuisset,
 si natura non fuisset deprauata. Iustum est enim,
 ut bonis benè sit, sed postquam natura hominum
 deprauata est, multæ in nobis ipsis, & in societate
 confusiones sequuntur. Harmonia legum & appeti-
 tionum turbata est, postea & foris mali aduer-
 santur virtuti, ut Camillo invident mali civi.
 Ideo rectè facta sequuntur odia, pericula & in-
 sta neces. Ex hoc fonte pleræq; solutiones argu-
 mentorum Epicuri sumuntur. Ideo hanc admo-
 nitionem prius recitavi, quàm argumenta Epicuri
 recensere.

Præcipua autem & speciosissima Epicuri
 argumenta hæc sunt.

PRIMUM.

Finis cuiuslibet naturæ est hoc, ad quod
 magno impetu natura fertur, non illud
 quod difficulter agit aliunde impulsus.
 Distingui inter naturam integram
 & corruptam. lapidis motus deorsum naturalis est, sed
 sum violentus.

Tendit autem humana natura vltro ad voluptatem.
 Econtrà vero difficulter obtemperat legibus.

Ergo voluptas est finis.

Respondeo ad minorem. Nobis, qui scimus unde
 turbata sit harmonia virium in homine, facilis est
 solutio. In Minore, fallacia est accidentis, quia per
 accidens fit, propter depravationem humanae na-
 turae, ut tantum sit incendium malarum appetitio-
 rum, ut difficulter obtemperemus legi Dei. Sed si
 natura esset incorrupta, si Deus in nobis perfunde-
 ret nos luce sua, & flammis virtutum, uniuersa
 obedientia iucunda esset. Haec solutio nobis in Ec-
 clesia illustris & utilis commonefactio est, ut co-
 gitemus, quam triste malum sit haec discordia viri-
 um & unde sit. Sed in Philosophia verè & per-
 spicue sic responderi potest: Nego Minorem, quia
 fallacia est, à dicto secundum quid ad dictum sim-
 pliciter. Non enim tota natura fertur ad volupta-
 tem, sed mens ante factum & post factum repue-
 gnat. Nam post delicta, sequuntur tristissimi cru-
 ciatus. Impossibile est autem, finem naturae, eam-
 rem aut actionem esse, quam natura tota post fa-
 ctum horribiliter auersatur, & potius non esse
 mallet, quam sustinere conspectum eius facti, ut
 Dauid mallet non esse, quam sustinere cogitatio-
 nem sui lapsus. Haec solutio manifestissime refu-
 tat Epicureos, ac ostendit, non ferri totam natu-
 ram ad voluptatem principaliter.

SECUNDVM.

Quilibet natura recto & ordinato appetitu
 praecipue appetit conseruationem.

Voluo

E P I T O M E

*Voluptas est conseruatio naturæ hominis.
Virtus destructio, ut in Socrate & similibus
apparet, qui propter r. et facta interfo-
ciuntur.*

Ergo voluptas est finis, non virtus.

*Nego Mmorem, & ratio est, quia est fallacia
accidentis. Nam quod virtus destruit naturam,
id fit per accidens. Quod enim Socrates interfo-
tur, causa est non virtus in Socrate, sed iniusticia
inimicorum. Ut, quod latro interficit viatorem et
pturus pecuniam, non est causa viatoris pecunie,
sed latronis mala voluntas. Nec tamen pericula
comitariunt virtutem, si natura hominis esset in-
corrupta. Item, virtutem seruariicem esse naturæ,
testatur iudicium Dei, qui virtuti dat præmia.
Præterea vniuersaliter verum est, virtute seruari
ri speciem. Veritas, iusticia, fortitudo, profunt vni-
uersæ societati, etiamsi indiuiduum in præsentia
destruitur. Plus est autem seruari totum, quam
partem.*

*Deinde & hæc ipsa destructio, & omnes calu-
mitates bonorum, sunt manifestum testimonium,
homines non tantum ad hanc vitam nasci, quia im-
possibile est, naturam quæ intelligit virtutem, &
præmia virtutis ac poenas, ita nasci, ut postea nul-
lum sit discrimen inter bonos & malos, qui inter-
lectus virtutis & turpitudinis præmiorum & po-
narum, frustra naturæ esset inditus.*

Refu

Refutata Minore, deinde etiam neganda est Maior. Non est vera propositio: Quamlibet naturam maxime appetere conseruationem, tantum, ut sit, sed illa vera est, ordinatè appetere omnes, ut sint incolumes in tali statu, ad quem natura condita est. Nam & in eo statu natura verè conseruari potest. Sed cum vagatur appetitio sine ordine, non sequitur conclusio de fine, quia inordinata appetitio etiam contraria naturæ appetit. Præterea incolumitas, quæ sic vocari potest, non debet esse destructio, vel indiuidui vel speciei. Etsi igitur aliquantisper est incolumis Nero, tamen dolor consequentiæ scelerum destructio est, qui non potest non sequi. & Diabolus magis optat non esse, quàm sic esse. Imo horribiliter dolet, se non posse abrumpere miseriam, redigendo sese in nihilum. Et de Iuda tristissimum dictum est: Melius ei esset, natum non esse. Cum igitur Maior non sit vera, sequitur conclusio falsa. Sic enim in Maiori dicendum erat: Quælibet natura recto & ordinato appetitu, maxime appetit conseruationem sui in tali statu, ad quem condita est.

Sed altera solutio de Minore, magis perspicua est, quæ ostendit voluptatem non esse conseruatricem speciei, & virtute destrui naturam per accidens. Præterea semper virtutem comitaretur natura incolumitas, si hominum natura non esse destructa.

EPITOME
TERTIVM.

Recitavi præcipua Epicuri argumenta, quibus postea plura addam. Sed prius explicabo argumentum, sumtum ex doctrina Ecclesie, quod non admonitis offundit caliginem.

Argui Epicuri.

Vita æterna & finis

ita æterna & laticia

et voluptas.

Voluptas, finis huius

Non voluptas sed scientia

hinc ita æterna atq; ista

am deo promittitur quod in

q; laticia et gaudium

in Epicuri textu

Illud est optimum, quod Lex Dei & Evangelium tanquam ultimum bonorum promittunt, & propter quod alia expeti iubent. Lex & Evangelium, promittunt in hac vita, & post hanc vitam obedientibus tranquillitatem seu lætitiã, ut dicitur: Beatus vir qui timet Dominum, opes & divitiæ in domo eius &c. Qui fecerit hæc, viuet in eis. Item: Gaudium vestrum in domino tollet à vobis. Ioh: 16. 21.

Psal. 112.

Vita æterna non est principale bonum, sed voluptas & gaudium. Ergo laticia, quæ re ipsa est voluptas, summum bonum est.

vitæ in eis. Item: Gaudium vestrum in domino tollet à vobis. Ioh: 16. 21. Ergo laticia, quæ re ipsa est voluptas, summum bonum est.

Respondeo primum ad Minorem: Et si verum est promitti in hac vita, & post hanc vitam, præmia, quæ comitantur virtutem, tamen hæc præmia non sunt principale bonum, quod expetendum est. Sicut de præmijs in hac vita manifestum est, & inter causas, cur Ecclesia cruci subiecta sit, hæc quoq; recensetur. Ideo Ecclesiam cruci subiectam esse, ut discat Deo propter ipsius gloriam, non propter nostras suavitates serviendum esse, & tamen necesse est viuere aliquos, & habere aliqua vestra commoda, ut Ieremiam, Baptistam, Paulum & similes,

miles, sed tamen hanc ipsam ob causam ingentibus arumnis premuntur, & tandem interficiuntur, ut sciant Deo propter ipsius gloriam seruiendum esse, & summa bona esse, ipsam Dei agnitionem, celebrationem & obedientiam, non comoda, quæ sequuntur, quæ potius media sunt, seruitia principalibus bonis, quàm vltiora bona. Sic & postea de vita æterna sciamus principale bonum esse sapientiam agnoscentem Deum, & iusticiam, non læticiam quæ sequitur. Ideo scriptum est: *Hæc est vita æterna, ut agnoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum esse Christum.* Sed cum redacti in nihilum, non celebrant Deum, facile intelligi potest, necessariam esse vitam, & talem vitam, in qua non sint æterni dolores, qui impedirent celebrationem Dei.

Ioh. 17.

Facilis igitur responsio est. Rectum est appetere præmia, sed non ut principale bonum, sed quia necesse est celebrantes Deum, non redactos esse in nihilum, sicut scriptum est: *Non mortui laudabunt te Domine.* Ac in genere Regula tenenda est, Vult Deus & expeti, & à se peti bona summa & inferiora, sed ita, ut gradus non conturbentur, sicut scriptum est: *Primum quaerite regnum Dei, & cætera adjicientur vobis.* Et in precatone quotidiana, ambo genera coniunguntur: *Sanctificetur nomen tuum. Et, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

C

I. Vult

I. Vult autem Deus, & in hac vita peti bona necessaria corpori, propter has quatuor causas, quarum prima est, ut agnoscamus, nos non esse suu viuere, nec casu spargi res necessarias vite corporis: Sed has ipsas res etiam Deo gubernante offerri, præsertim Ecclesiæ, iuxta illud, *Matthæi 10. Duo passeret asse uenunt, & unus ex illis non cadit super terram sine patre vestro: Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.*

II. Quia sine vita, sine hospitij & politij non potest fieri propagatio doctrinæ. Et Deus hæc bona largitur, ut seruiant celebrationi & propagationi doctrinæ.

III. Ut harum rerum petitione exerceamus fidem & inuocationem.

ignis à cognati. *Gal. 55.* **IIII.** Ut admoneant de promissione gratiæ, quam semper in inuocatione præluere oportet. Hæc quotidie in precatione consideranda sunt, & vera fide & spe expectanda sunt à Deo hæc bona, iuxta illud: *Iacta curam tuam in Deum, & ipse te enutriet, Et certò sentiunt hanc inuocationem & spem, non inanem esse, qui se hac consolatione sustentant. Et talibus in conspectu est discrimen graduum, cum suo ordine singula petunt, & vident principalem finem & alia inferiora bona, que seruiant agnitioni finis principalis.*

Alia responsio ad minorem. Respondeo: Lex & Euangelium promittunt principale bonum & sunt.

summum finem, Deum ipsum, sese communicantē,
et in hac vita conuersis, et in vita aeterna bea-
tis, iuxta dictum, Deus erit omnia in omnibus.

Hic finis principaliter expetendus est, qui est
ipsum summum bonum, ut scriptum est: Unus De-
us bonus est. Postea sequitur laticia, quæ est mi-
nus principale bonum. Hanc veram responsio-
nem pijs et eruditius studiosi expendant.

QUARTVM ARGVMENTVM

EPICVRI.

Duo bona potiora sunt uno: Virtus et res
secundæ, sunt duo bona, sicut verissim-
um est, ingens ornamentum esse viro
tutis florentem fortunam: ut longè an-
tecellit Huniades Sigismundo Impera-
tori, et nemo non magis expetit curri-
culum Ioseph, quàm Ieremiæ.

*hic tria unum eorum opt
stantia
in duo bona q
stantia
stant
salundi
stant*

Ergo virtus non est summum bonum, sed duo
coniuncta bona sunt expetenda.

Respondeo. Facilima est solutio: Duo coniun-
ta magis expetenda sunt. Verum est suo ordine,
et ita, ne præstantius amittatur, si coniungi
ambo non possunt. Et semper id quærat, quod
suo loco quæq; necesse est quærere, quia necessaria
facienda sunt, id est, quæ cuiq; suo loco lex Dei
præcipit, ut dictum est: Lucerna pedibus meis ver-
bum tuum, non alia accersita πολυπραγμοσύνη.

psal. 119.

ambitione aut auaritia. Ut necesse est Scipionem dimicare. Ieremiam necesse est docere, etiamsi scit sibi mortem propositam esse.

Cum igitur non coniungi utrumque bonum potest, alterum tamen præstantius retinere necesse est, & quia virtus est præstantior, constat virtutem finem esse, etiamsi non accedunt premia. Hæc est vera solutio, non solum Philosophia, sed etiam legi Dei consentiens.

Semper autem obstrepit humana ratio. Non ideo tantum rectè facit Ieremias, ut in nihilum redigatur? Hic respondet Euangelij doctrina, non redigetur in nihilum Ieremias, sed reuocet, & seruetur ideo, ut semper celebret Deum. Quare virtus præstantius bonum est, iuxta illud, Propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est. Nec sequitur: Duo bona coniuncta sunt meliora, virtus & tranquillitas. Ergo Paulus quærat ea coniuncta quoquo modo. Tantum enim necessaria convenientia suo loco facere Paulus debet, & econtrà, quæ prohibita sunt omittere debet.

Alia responsio.

Nobis in Ecclesia facilior est responsio. Duo bona coniuncta magis expetenda sunt. Nego, si alterum sit infinitum. Deus est infinitum bonum & αὐτὰρ γέγ.

Hic semper principaliter & magis expectendus est, quam omnia creata bona. Ex hoc fonte sumi potest responsio ad multa argumenta. Lex Dei scripta, & Euangelium clarissime docent, Deum ipsum sese nobis communicantem summum finem hominis esse.

QVINTVM ARGV.

M E N T V M.

Ultimum in ordine bonorum est finis: *Finis hinc signat*
 Tranquillitas, quæ sequitur virtutem, est *tranquillitas*
 posterior virtute.

Ergo illa tranquillitas est finis.

Respondeo, nego Maiorem. Quia non necesse est ultimum tempore esse principale, sed sæpè principalis finis prior est tempore alijs. *Ut quod Sol* 4 *lxiii.*
calescit terram in æstate principalis est finis:

Siccitas, quæ sequitur, non est principalis finis.

Ambulationis finis principalis est exercitatio *2 lxiii.*
 caloris, ut fiat coctio, Hanc sequitur color melior, quod etsi posterius est, tamen non est principale.

Ioseph abstinet ab aliena coniuge præcipue *7. lxiiii.*
 propter voluntatem Dei, postea etiam propter *Genes. 37.*
 famam, quod etsi posterius est, tamen non est principale. Tale & hoc est: *Virg. 8. E.*

Vicit amor patriæ laudumq; immensa cupido.

Brutum principaliter movit amor patriæ, postea *4. lxiii.*
 & amor gloriæ accedere potuit suo ordine. Nec

Valla recte hunc versum detorquet ad confirmandam Epicuri sententiam.

Ita cum saepe multi fines sint ordinati vnius rei, seu actionis, gradus finium considerandi sunt, & videndum, quis sit finis principalis, quem expectari necesse est, etiamsi ceteri non concurrunt. Vt Ieremias in confessione obtemperat Deo, & recto iudicio conscientiae suae, etiamsi non sequuntur alij fines, vt approbatio praecipuorum hominum in populo Dei, & ipsius tranquillitas, &c.

Recitavi argumenta praecipua, quae Epicuri sententiam confirmare videntur, & addidi veras explicationes. Est q̄ collatio utilis etiam ob hanc causam, quia ostendit fontes, cur docti dissenserint de fine, quia videlicet cum contumacia sit cupiditatum aduersus iudicium mentis, alij recte normam immotam, convenientem cum mente diuina, scilicet iudicium seu legem secuti sunt. Alij apprehenderunt cupiditates, quae quia suo impetu opprimunt decreta mentis, fit in hac confusione, vt bona mentis existimantur esse inferiora. Et fit illustrior Philosophia, cum ad doctrinam Ecclesiae confertur.

Iterum autem moneo & obtestor studiosos, vt praecepti diuini memores: Non dicas falsum testimonium, amplectantur veritatem, & in ea acquiescant, nec ducant ingenij decus esse, falsas opiniones sophisticè tueri, vt multa distorta &
monstro

